

Förord – Kartläggning av barn och lärares professionalitet

Presentasjon av konferansen *Kartlegging i barnehagen: Innhold og konsekvenser*
Utdanningsforbundet, Oslo, 21 juni 2010

Maj Asplund Carlsson professor i utbildningsvetenskap, Högskolan Väst, Sverige
Sonja Sheridan docent i pedagogik, Göteborgs universitet, Sverige

Email: maj.asplund-carlsson@hv.se

Non-reviewed introduction, published 28 December 2010

I Norge beslöt Stortinget efter en livlig debatt den 2 mars 2010 att efter en innstilling från familje- og kulturkomiteen om kvalitet i barnehagene införa obligatorisk språkkartläggning av alla treåriga barn i förskolan. Som en följd av detta beslut och den oro som debatten gav uttryck för anordnades en konferens, *Kartlegging i barnhagen: Innhold og konsekvenser*, i Oslo, den 21 juni 2010. I inbjudan till konferensen står det att:

Kartlegging er et svært aktuelt tema for arbeidet i barnehagen. Det er et område som for tiden er preget av sterk debatt. Med denne konferansen ønsker vi å belyse mulige konsekvenser av kartlegging både med henblikk på barnas hverdagsliv i barnehagen og med henblikk på enkelte barns utvikling og ferdigheter. Det vil bli flere korte foredrag som berører ulike utfordringer og muligheter ved kartlegging, samt tid til samtale.

Detta temanummer av *Nordisk Barnehageforskning* omfattar några av de konferensbidrag och föredrag som presenterades på konferensen, och även inledningen av statssekreterare Lisbet Rugtvedt från Kunnskapsdepartementet. Vi har

valt att presentera bidragen i den ordning i vilken de presenterades på konferensen. En del av konferensbidragen har utvecklats till refereegranskade artiklar, medan övriga är mer att betrakta som debattinlägg eller sammanfattningar av längre uppsatser.

Statssekretær Lisbet Rugtvedt på Kunnskapsdepartementet inledde konferensen med att diskutera, *Et skjerpet blick med kvalitetssikrede verktøy*. I sitt inledningsanförande lyfter hon problematiken med kartlägningsverktyg och de delade meningar som finns om dessa. Hon lyfter också vikten av att kvalitetssäkra de verktyg som används för kartläggning och att det krävs kompetens att använda dem i förskolan. På flera sätt bemöter Lisbet Rugtvedt en del av debatten som föregick stortingsbeslutet och som alltså är en viktig bakgrund till temanumret. Å ena sidan kartläggs barns språkutveckling i stor utsträckning redan, varför införandet inte medför någon radikal skillnad. Å andra sidan överväger fördelarna med tidig kartläggning och tidiga insatser för att tillgodose barnens rätt till stöd och hjälp. Att inledningstalaren var uttalat positiv är alltså inte förvånande med tanke på att Kunnskapsdepartementet har varit drivande i frågan.

Professor Ingrid Pramling Samuelsson, Göteborgs Universitet, ställer i sin artikel frågan, *Vad vinner eller förlorar man på att testa barn för barnehagen?* Artikeln har granskats av två oberoende bedömare och är alltså en vidareutveckling av det föredrag som presenterades på konferensen. I fokus är den utvärderingstrend som pågår över hela världen. Artikeln diskuterar vad test respektive utveckling kan betyda för barn i förskolans praktik, men utgångspunkt i förskolans uppdrag och syn på lärande. I artikeln argumenterar Pramling Samuelsson för att de teorier och pedagogiska intentioner som ska styra förskolans verksamhet vilar på helt andra grunder och sätt att förstå barns lärande och utveckling än den som ligger bakom bruket att testa barn.

Lars Holm är lektor och ph.d. vid Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Han intar ett analytiskt perspektiv på språklig utvärdering i förskolor. Hans bidrag, *Øget opmærksomhed på sproglig evaluering*, utgår från erfarenheter av språkutvärdering i Danmark. Han problematiserar det faktum att alla barns språkutveckling utvärderas och att det görs av lärare i förskolan som inte är utbildade för detta. Dessutom används utvärderingsmaterial som är tänkta att användas som ett redskap även på flera olika sätt och med olika syften. De exempel ifrån etnografiska studier som Lars Holm bedrivit visar hur förskollärare fungerar i testsituationer som är kontextuella och långt ifrån likvärdiga.

Førsteamanuensis Liv Gjems vid Høgskolen i Vestfold har också utvecklat sitt konferensbidrag, *Kartlegging av barns språk: Godt for hvem – godt for hva?* till en artikel som är granskad. I denna artikel för hon en diskussion om tre olika tillvägagångssätt för att få kunskap om barns kunskaper och kompetenser. Det är: observation, kartläggning och test. I artikeln diskuteras skillnader mellan dessa tre förfaringsätt, vem som bör genomföra dem och vad de kunskapsmässigt kan bidra med. Liv Gjems artikel bygger också på empiriska studier i barnehager, och hennes exempel visar i synnerhet på hur förskollärarna eller studenterna inte utnyttjar situationen att utveckla barns språk, genom att interagera och fråga barn i ett levande samtal.

Därefter diskuterar Lasse Kolstad, seniorrådgiver i Utdanningsforbundet, hur förändringar inom utbildningssystemet ökar kraven på barnehagens kvalitet och innehåll. Under 2009 genomförde Utdanningsforbundet en enkätstudie som riktade sig till 3000 förskollärare om ram-

villkoren för deras arbete. Resultaten visar att införandet av Rammeplan har medfört en ökad arbetsbelastning. Planering, dokumentation och rapportskrivning upplevs tidskrävande. Denna tid tas från arbetet med barnen, vilket starkt ifrågasätts. I debattinlägget argumenterar han för fler förskollärare med kompetens inom olika innehållsområden i barnehagen.

Elin Bellika som är sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet fokuserar i sitt inlägg på *Kartlegging i et profesjonsperspektiv*. Hon framhåller vikten av professionens autonomi och rätt att fatta beslut och välja de metoder som krävs för att få kunskap om barns lärande och utveckling i ett helhetsperspektiv. Att ensidigt dokumentera specifika innehållsområden, menar hon kan leda till utarmning av verksamheten istället för ökad kvalitet i förskolan.

Solveig Østrem är førsteamanuensis vid Høgskolen i Vestfold. Hon har utvecklat sitt konferensbidrag, *Pedagogisk arbeid for et verdibasert formål eller mot vilkårlige detaljmål? Førskolelærerens profesjonsansvar i møte med kartleggingsverktøy og læremidler*, till en referee-granskad artikel. Hennes artikel behandlar observasjonsmaterialet TRAS (Tidlig Registrering Av Språkutvikling) och de mål som definieras i denna kartläggningsmetod. Hon problematiserar hur sådana detaljmål kan bli styrande för verksamheten i relation till den kunskapsyn som detta sätt att kartlägga barns språkutveckling vilar på. Hon menar att förskolan vilar på grundläggande demokratiska värden och det är med utgångspunkt i dessa värden som förskolan ska bedriva arbetet med barnen och ta tillvara deras behov av omsorg, lek och allsidiga lärande och utveckling. Att leda förskolans arbete i riktning mot Rammeplanens mål är ett ansvar som sammantaget vilar på pedagogiske ledere, styre-re og tilsynsmyndighet på kommunalt og statlig nivå.

Mette Margrethe Lie är ledare för Studentbarnehagene i SiO. I sitt debattinlägg argumenterar hon för att det är barnehagens inre prosesser som ska kartläggas och dokumenteras och inte enskilda barn. Samtidigt för hon ett resonemang om att kartläggning och dokumentation är värdelöst utan dialog och reflektion. I sitt bidrag delger hon även erfarenheter från ett projekt som drevs i regi av Utviklingsforum. Delta-gandet innebar att Studentbarnehagene prövade en dansk modell för utvärdering av förskolans miljö utifrån ett relationellt fokus.

Nella Bugge som är logoped vid Nord-Fosen PPT diskuterar också erfarenheter av användningen av TRAS-observationer i barnehagen. Hennes bidrag fokuserar på implementering av TRAS i förskolan och vad det innebär för pedagogerna att arbeta med denna observationsmetod. Hon beskriver hur systematiska observationer med TRAS synliggör barns språkliga utveckling, eventuella behov av stödinsatser och ger pedagogerna tillfälle till reflektion och underlag för samtal med föräldrarna.

Else Johansen Lyngseth är høgskolelektor, vid Dronning Mauds Minne, Trondheim. I debattinlägget, *Forebyggende muligheter ved dynamisk språkkartlegging med TRAS-observasjoner i barnehagen*, riktar hon intresset mot de förebyggande möjligheter på individ- och kollektiv nivå som observationsmaterialet TRAS kan ge i förskolan. Utgångspunkt för diskussionen tas i tre olika forskningsstudier.

Professor Jan Erik Johansson, Høgskolen i Oslo, diskuterar *Fra pedagogikk til økonomi: Noen kommentarer til kunnskapsproduksjonen innen barnehagen i et historisk perspektiv*. Han tillhör också de mest kritiska talarna vid konferensen. Med utgångspunkt i förskolans historia visar han hur makten över förskolan och arbetet med barnen riskerar att i framtiden komma att kontrolleras av specialpedagoger, politiker och ekonomer. Frågan om lönsamhet har inte tidigare diskuterats i egentlig mening men är naturligtvis en viktig del i de överväganden som måste göras inför införandet av en regelmässig kontroll av barns språkutveckling. Vems intressen är det egentligen som styr? Är det barnens? Är det föräldrarnas? Eller är det förskollärarnas?

Med dessa ord överlämnar vi temanumret om Kartlegging i barnehagen till läsarna av *Nordisk Barnehageforskning*.